

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.330

16 de maig del 2017

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: encollit
- 2 Teresa Tort ► Els i les lingüistes
- 3 Narcís Iglesias (GELA) ► Els diacrítics, el conflicte de la normalitat
- 4 Rudolf Ortega ► Gestionar la glotofèria
- 5 Salvador Pardo ► Llenguatge administratiu (F)
- 6 Pau Vidal ► El català es cura
- 7 Albert Pla Nualart ► De Genghis Kan al Dragon Khan
- 8 Vicent Partal ► El català és una nosa?
- 9 Màrius Serra ► Qui carrega les paraules?
- 10 Antoni Lluís Martí ► L'estaca, l'etiqueta i els tiquets

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 El valencià de sempre: encollit

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 269

encollit

Contret, oprimít, tant en sentit real com en sentit figurat referit a l'estat d'ànim d'una persona. *D'ençà que vaig saber que el pare està malalt que tinc el cor encollit.*

En la novel·la *Lina Morell, un cas apassionant*, de Jordi Valor i Serra, trobem:

Qui així parlava era un robust minyó de pell bronzejada i simpàtic, ulls castanys, pèl rull del mateix color, que saludava un poc encollit a la senyoreta que avançà cap a ell allargant-li la mà fina i blanca.

I en la mateixa novel·la, una mica més avant, podem llegir:

En penetrar en el museu, Ramon es sentí encollit per un respecte quasi bé religiós.

En la novel·la *Els horts*, de Martí Domínguez Barberà, trobem:

I Begonya es quedava parada, allà a l'extrem de l'ample passadís, un poc encollida de tímidesa... Ara, en el llit, tornava a veure aquella escena tan entendridorament ridícula.

Vicent Andrés Estellés en *La nit* escriu:

I bé, Senyor: avui estrenem any.
Ens posarem un any nou sobre els muscles
que farà joc amb açò o amb allò
que hom no coneix en la seua existència.
Però anirem una mica encollits
els que estrenem poques vegades roba...

La llengua estàndard sol emprar: encongit

En castellà es diu: *encogido*

2 Els i les lingüistes

Teresa Tort Videllet @teresa_tort

Lliure i Millor, 08/04/2017

<http://lliureimillor.cat/2017/04/08/els-i-les-linguistes-per-teresa-tort/>

A tots els que es fan preguntes.

Especialment, a la M. Antònia Savall i a l'Imma Sas.

El segle XXI va arribar amb un halo de novetat enlluernador. A tot estirar, només es pot arribar a canviar de segle una vegada a la vida; no cal dir, doncs, l'excepcionalitat que ens va representar saltar, alhora, de mil·lenni. Potser per això, durant la primera dècada dels dos mil, profetes i somiadors van entrar en un estat d'efervescència sostinguda.

En aquell moment tan propici per als canvis, al petit despatx d'un servei lingüístic del Baix Llobregat sovintejaven batusses dialèctiques molt serioses. L'assessora lingüística desplegava àrdues argumentacions a totes les administratives de l'ajuntament que li enviaven textos a corregir amb unes falques il·legibles sobre "els alumnes i les alumnes dels professors i de les professores de les escoles de la ciutat". Les pobres treballadores municipals havien hagut d'assistir a jornades de formació obligatòria que impartien persones expertes en igualtat de gènere, enviades des d'una potent institució que finançava aquesta formació per tota la demarcació.

De tant en tant, el petit equip de tècniques del servei de normalització lingüística rebien la visita en to conciliador de la responsable municipal de l'Àrea d'Igualtat i les digressions sobre gènere, sexe i invisibilitat de les dones que intercanvien ratllaven la filosofia pura. Però tot continuava igual, perquè les consignes venien de més amunt i no hi havia marge per a l'anàlisi crítica.

Fora de l'àmbit laboral, en aquella mateixa època, una de les companyes del servei va ser escollida secretària de la junta de l'Associació de Mares i Pares (AMPA, abans dita APA) de l'escola dels seus fills (un de cada gènere). La primera carta que va escriure per a informar sobre temes relacionats amb les activitats extraescolars que s'oferirien aquell curs la va presentar a la direcció del centre perquè n'estiguessen al cas i li van retornar tota corregida, atenent a criteris de llenguatge no sexista i aplicant estrictament desdoblaments a tort i a dret. Aquell dia va haver de traure el títol de filòloga per justificar que es podien estalviar de corregir-li les cartes que escriuria durant els anys que fes de secretària de l'associació.

Uns anys més tard, en un context de reivindicació política, aquella exsecretària de l'associació de pares i encara tècnica de normalització lingüística va escriure un pamflet semiliterari que s'havia de fer córrer per difondre un engrescador projecte de futur, però abans que circulés –algú procliu a usar el femení plural com a genèric– va refer el text perquè fos més combatiu. La part poètica s'havia evaporat entre les barres de desdoblar masculins i femenins.

Després de dues dècades d'estira i arronsa, l'efecte més pernicios de tota aquesta lluita és que no ha canviat la visibilitat de les dones en els debats televisius, ni en els llocs de comandament, ni en molts àmbits professionals. En canvi, els fills d'aquella tècnica de normalització lingüística –covats en el llenguatge escolar no sexista– ja no s'entenen del tot amb sa mare quan parlen “dels seus companys d'estudi” perquè tenen interferències cognitives. A més, si n'hi ha ocasió, li critiquen els textos que escriu perquè no usa els dos gèneres.

A hores d'ara, l'experta en llengua no sap si ja hem fet tard per arreglar tot el mal que s'ha fet. Alguns materials editats per les administracions busquen trobar equilibris i argumenten amb criteris equànimes algunes de les solucions que proposen per “evitar el llenguatge sexista”, com si es tractés, per cert, de combatre alguna plaga. Ara bé, encara que el masculí mantinga la consideració de forma no marcada en la nostra llengua, s'ha claudicat en força aspectes pel que fa a la criminalització dels textos “en normal”, tal com diu la Carme Junyent.

“Els i les lingüistes” seria un cas paradigmàtic d'aquesta claudicació. Qui havia dit mai de la vida una expressió com aquesta? De fet, tant en les recomanacions de la *Guia d'usos no sexistes de la llengua*^[1] que va publicar la Generalitat de Catalunya al 2011 com a la *Gramàtica* de l'Institut d'Estudis Catalans^[2] del 2016 es considera aquesta construcció forçada i s'adverteix que no se n'ha d'abutar. Però és fàcil comprovar que els fans del llenguatge no sexista no es llegeixen la lletra petita. Aleshores, algú es podria preguntar: si és una forma no recomanable, cal fer-ne propaganda^[3] des de les xarxes socials, posem per cas?

La relació directa que alguns profetes i somiadors han volgut establir entre les marques de gènere en la llengua i el canvi en la visibilitat de les dones en la societat és com insistir a barrejar aigua i oli. En podem fer una doctrina, però la realitat és totalment aliena a aquesta maniobra.

De fet, encara que els partidaris de no discriminar les dones marcant la llengua han acabat matisant alguns dels seus posicionaments, continua latent la pugna entre la pretensió de mantenir la naturalitat de com parlàvem fa unes dècades

–evitant els abusos que calga– i la reivindicació de l'artificiositat que s'ha aconseguit instal·lar en molts àmbits.

La incomoditat persisteix, doncs. I encara que la lingüista veterana reconeix que fer-se preguntes no ajuda a ser més feliç, continua fent-se'n.

Referències

¹ Vegeu pàgina 11 de la [Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya](#). Barcelona: Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística, juliol de 2011.

² Vegeu Capítol 25.4.1b de la *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, novembre de 2016.

³ Consulteu la [Fitxa 722/3](#) de l'Optimot (pel que fa a “el o la vocal” han desaparegut les restriccions de la Guia d'usos no sexistes i les de la GIEC).

Per ampliar les referències

Neus Nogué [“Sobre els límits del llenguatge no sexista”](#) (blog *En altres paraules*).

Vegeu també [“Identitat sexual i de gènere”](#) i [“Dones i paraules: històries paral·leles”](#), de Josep Lacreu (al blog Pren la paraula, 10 i 24/03/2017).

3 Els diacrítics, el conflicte de la normalitat

Narcís Iglesias (Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades)

VilaWeb, 29/03/2017

<http://www.vilaweb.cat/noticies/els-diacritics-el-conflicte-de-la-normalitat/>

En molts països la llengua és un esport nacional, amb els seus rituals, jocs i campionats. Durant anys a França van celebrar el Dico d'Or, un campionat que consistia a escriure un dictat en francès per veure qui cometia menys errors.* Al nostre país, els mitjans sempre han ofert diversos programes o seccions per divertir-se amb la llengua, en alguns casos amb gran seguiment. Tothom recorda el programa televisiu ‘El gran dictat’ que va conduir Òscar Dalmau. De les diferents proves que els concursants havien d'anar passant, la porta que donava pas a l'èxit s'obria gràcies al coneixement de l'ortografia. A Pau Sabaté, un dels millors concursants de la història del programa, la paraula *icacinàcies* li va permetre rebre un premi d'unes quantes desenes de milers d'euros. En una entrevista al diari Ara, aquest campió, un jove poliglòt excepcional, expressava

una opinió tan conservadora com assenyada: ‘El català en si no és punyeter. El que és punyeter són les normes [...]. L’ortografia és una convenció i perquè les convencions funcionin està bé que siguin estables.’

Amb la llengua, els parlants volem estabilitat. Quan els parlants hem après una norma, l’última cosa que esperem és haver-la de desaprendre i haver d’aprendre’n una de nova. Òbviament, el punt de vista del qui encara l’ha d’aprendre és tot un altre: com més simple sigui l’aprenentatge de l’escriptura, molt millor, una llengua és un oceà infinit i els esforços per aprendre-la amb profunditat s’han d’invertir en el més essencial. Com en tantes altres llengües amb tradició escrita, l’ortografia del català ha anat canviant al llarg de la història, però sens dubte la nostra ortografia actual és filla de l’Institut d’Estudis Catalans (IEC) i les seves *Normes ortogràfiques* de 1913, completades pel *Diccionari ortogràfic* de 1917, amb petits canvis aprovats en dècades posteriors. Tant en el moment d’aprovar-se la primera ortografia de l’IEC com en la darrera modificació aprovada fa cinc mesos, l’esport nacional ha consistit a comentar i (com)debatre la nova norma. Tot i que l’abast de l’última modificació no és comparable a la codificació ortogràfica de fa cent anys, els canvis ortogràfics s’han convertit de seguida en carn de debat públic amb aires de tragèdia. A la xarxa, en nom de la revolució s’ha apel·lat a la ‘desobediència, dret a la dissidència’, i fins i tot s’ha reivindicat l’accent de ‘dóna’ en clau feminista. No tot ha estat tragèdia, sort de l’humor de tuits enginyosos. ‘Sempre ens quedarà geminar’ (Adrià Pujol). Amb un to sorneguer i desafiant, Màrius Serra ens reptava a tots plegats: ‘Entranyables les elegies que estan suscitant els diacrítics suprimits. Per cada plany, una inscripció per a un examen sobre la llista de 150.’

Els coetanis de Fabra es van esbatussar brandant estendards diferents, els uns la *i*, els altres la *y*, encara que la codificació ortogràfica del moment va fixar totes les grafies, que van afectar uns 40.000 mots. Els bàndols enfrontats es van identificar en una grafia, que es va erigir en símbol de combat. La darrera modificació, la presidenta de la Secció Filològica la va presentar com uns ‘retocs’. A part de la mediàtica reducció del centenar llarg de casos de mots amb diacrític a només 15 casos, també s’han canviat altres aspectes de l’ortografia: la duplicació de la *r* en els mots compostos com *arrítmia*; la supressió d’algunes dièresis en els derivats cultes acabats en *-al*, com *fluidal* o *helicoidal*; la modificació en l’ús del guionet en casos com *sensepapers* o *ex-director general*; i altres canvis menors (s’escriurà *nietzscheà*, *séquia* o *cardioespasme*). La nova ortografia de l’IEC és, essencialment, la de 1913-17, amb no gaires canvis. I la reducció dels diacrítics, el símbol de la polèmica actual.

Aquests darrers mesos hem tornat a veure que cada catalanoescriptent és un lingüista fent escalfament a la banda, sempre a punt per a entrar al camp quan l'ocasió ho demani. 'De fet, ben poques vegades s'havia parlat tant d'ortografia, i gent que de natural hi tenien una relació de displicència ara fins i tot s'hi amoïnen', ha escrit Rudolf Ortega amb la intenció de captar la temperatura ambiental d'aquests darrers mesos. Molts mitjans van informar que les xarxes s'havien 'encès' amb la darrera modificació de l'ortografia que l'IEC va comunicar el 30 de setembre passat, i fins tot algun donava com a precedent l'enfrontament que va desencadenar l'ortografia de 1913. Josep Pla va captar d'aquesta manera l'ambient d'aquella època: 'Només diré que els observadors del fet constaten unànimement que mai potser la discussió d'uns problemes de lingüística, en definitiva acadèmics, en aquest país no havien produït tant de renou, d'irascibilitat i de violència.' No és el que hem vist aquests darrers mesos, però sí que l'ambient s'ha escalfat fins a enfilar-se a temperatures elevades i hi ha hagut reaccions de tota mena, des de les crítiques i ben argumentades, fins a les espontànies i llampants.

Sortim del foc i intentem no caure a les brases. I comencem per un dubte, una pregunta: aquests darrers mesos realment hem reviscut l'excepcionalitat de fa unes dècades?

Comencem per recordar que la història del català és plena d'episodis de grans passions per l'ortografia. Quan encara no hi havia acadèmia de la llengua i tothom anava al seu cap (i a les palpentes), la grafia dels plurals en *-es* o en *-as* eren el pretext de grans enemistats fins entre membres d'una mateixa família (que els unionistes no s'esverin... aleshores no hi havia *procés*!). S'explica, per exemple, que dos dels grans patriarques jocfloralescos, Antoni de Bofarull i Víctor Balaguer, van reptar-se a un duel per una qüestió ortogràfica. I Salvador Estrada va canviar-se de casa perquè a la botiga de davant d'on vivia hi havia el rètol amb una paraula ortografiada d'una manera que creia incorrecta. En el primers intents de fundar una acadèmia de la llengua catalana, el projecte va acabar el primer dia que se n'havia de parlar: no es van posar d'acord si de la primera ortografia n'havien de dir *abecedari* o *beceroles*. Tot va canviar amb l'entrada en escena de les acadèmies de la llengua. Tot menys la unitat absoluta, encara.

A partir de 1913, el català viurà un procés de codificació bimodal, amb dues ortografies i dues acadèmies, tot i que amb moltes asimetries: els crítics amb l'IEC, que el 1915 van fundar una acadèmia alternativa, només van publicar unes *Regles ortogràfiques* (no van entrar ni en la gramàtica ni en el diccionari),

i socialment van tenir una repercussió limitada. El 1924, per exemple, ells mateixos sostenien que la seva ortografia no havia de depassar 'el clos' de l'Acadèmia de Bones Lletres. Van tirar endavant les seves publicacions periòdiques, escasses i de difusió limitada, però amb la seva importància.

Amb aquest breu apunt històric, ja es veu que el debat actual derivat de l'última reforma de l'IEC no té (gairebé) res a veure amb el que es va produir ara fa cent anys. Ni s'ha obert un procés de codificació bimodal, ni els crítics actuals amb la reforma dels diacrítics tenen cap punt de contacte amb els tradicionals que havien defensat grafies com la *y* o la preposició *ab*. L'eix dreta-esquerra no explica res del debat ortogràfic actual. Com tampoc no explica gaire res el factor generacional. Fa cent anys els contraris a l'IEC eren persones venerables amb una llarga trajectòria cultural que no van aconseguir que la seva opció fos assumida per més sectors socials i culturals. El contrast amb el moment actual és enorme. En el debat actual, no sols s'han vist molts adolescents i joves que reaccionaven a les xarxes, sinó que s'han posicionat críticament destacades personalitats culturals situades clarament en els valors progressistes.

Anem ara al país on la llengua és bastant més que un esport. A França, el 1990 es va publicar en el *Journal officiel de la République française* una reforma de l'ortografia sota l'impuls del govern Rochard. Doncs bé, des de fa més de 25 anys s'han anat esbatussant en públic i en privat. I això que la reforma no era d'aplicació obligatòria. Tants anys després encara no han arribat a una unanimitat absoluta. En el món de l'ensenyament encara ara no s'aplica de manera general, tot i l'aprovació de diferents ordres ministerials. El 2008 un *Bulletin Officiel de l'Éducation Nationale* recordava que 'l'orthographe révisée est la référence'. A finals de 2015 aquesta mateixa publicació insistia en el mateix. I el 2016 el debat es tornava a encendre arran d'una notícia publicada en un mitjà de comunicació que anunciava com a imminent l'aplicació de la reforma en l'àmbit escolar. La reforma de 1990 tocava, entre altres, un aspecte tan simbòlic com l'accent circumflex, amb la finalitat de reduir-ne el nombre de mots que en portaven. Les reaccions apocalíptiques, com la dels sindicats d'estudiants (!), no van faltar. Fa pocs mesos, el mateix Ministeri d'Educació va haver de sortir a declarar que totes dues ortografies eren 'justes'. El conflicte va ser important : l'Académie es va arribar a desmarcar de la voluntat dels editors d'aplicar la reforma en el món de l'ensenyament, fins al punt que la ministra d'Educació, sorpresa, va haver de demanar a la màxima autoritat lingüística del país un posicionament clar. Fa uns mesos, grans mitjans com *Le Monde* hi van dedicar una cobertura important.

S'objectarà que França és el país on la llengua és la religió laica, el culte sagrat a la norma, el monolingüisme d'estat i tot el que es vulgui. D'acord, però almenys pel que fa a l'ortografia, no és tan monolític com es podria pensar. D'entrada, la mateixa reforma de 1990 tenia un esperit un punt liberal, no es proposava que fos d'aplicació obligatòria *urbi et orbi*: 'Les personnes qui ont déjà la maîtrise de l'orthographe ancienne pourront, naturellement, ne pas suivre cette nouvelle norme.' És més, fins i tot encara ara entre acadèmics no és rara la creença que la reforma, sí que n'és, d'obligatòria i, per acabar-ho d'adobar, *sotto voce* et poden confiar que en actes molt formals, com congressos o conferències, usen l'ortografia prereforma per anar a la segura creient que ho fan... *clandestinament*! Ja es veu que una llengua ben establerta pot aguantar sense problemes, però amb alguna tensió, petites contradiccions i dissidències de peu de pàgina.

Anem ara nord enllà, on sempre hem dit que els països són cultes, feliços i tota la pesca. I quedem-nos a Noruega, on els seus ciutadans també tenen fama de ser sociolingüistes des que neixen. No en va aquest país ha donat un dels pares de la sociolingüística contemporània: Einar Haugen, ciutadà nord-americà de pares noruecs, és el primer gran teòric de nocions com 'conflicte lingüístic' i 'planificació lingüística', que va desenvolupar a fons en un llibre fundacional de 1966 dedicat a la història del noruec, amb un èmfasi especial en els conflictes ortogràfics. El període contemporani està farcit de reformes del noruec, amb èxits i fracassos. Cal tenir en compte que des de fa dècades s'han anat codificant dues varietats de noruec, totes dues amb una política lingüística (quasi) multisecular que ha vetllat per la igualtat legal, institucional i social de les dues varietats (*nynorsk* i *bokmål*). Tot un model de liberalisme lingüístic, ben lluny de l'espai geopolític francoespanyol, tan fecund en impositcions i prohibicions. La història més recent del noruec mostra les dificultats de tirar endavant les reformes i com són llargs i complexos aquests processos. El 2012 el Ministeri de Cultura va acceptar finalment la reforma del *nynorsk* després de més de 15 anys de propostes i oposicions, èxits i fracassos. Es considera la reforma ortogràfica més important dels últims 50 anys i es va iniciar el 1996 per a totes dues varietats amb l'objectiu d'acostar les dues varietats. Després d'uns anys de treballs previs, el 2002 el comitè encarregat del *nynorsk* va començar a elaborar una proposta de reforma, el 2003 es va fer arribar al Ministeri de Cultura i després d'estudiar-la, el 2005 el ministre corresponent la rebutjà. El 2009 es nomenà un nou comitè encarregat de fer una nova proposta, amb altres representants i nous mètodes de treball, i la reacció contrària es va amortir força. La novetat d'aquesta reforma és que es presentava com una iniciativa sorgida des

de baix, i no pas vertical, imposada des de dalt pels planificadors. Abans de la reforma de 2012, un mot com *possible* es podia escriure de vuit maneres diferents; amb la reforma aprovada, s'han acceptat només dues maneres (*mogleg*, *mogeleg*). Els mitjans ja van caricaturitzar aquesta realitat tan complexa. Un país ric com Noruega, de llarga tradició democràtica en el tractament de les llengües, tampoc no seria precisament l'exemple de reforma ortogràfica ràpida, simple i tranquil·la.

El conflicte és la normalitat, cada llengua amb la seva història i el seu context, amb les seves tensions i els seus accents.

* Ha tingut rèplica nord-catalana: des de fa anys s'organitza a Perpinyà el campionat de dictats en català. Justament té lloc per aquestes dates: aquest any, el 31 de març, a l'Hôtel Pams de la capital.

4 Gestionar la glotosfera

Rudolf Ortega

El País, 14/03/2017

http://cat.elpais.com/cat/2017/03/14/cultura/1489516543_694543.html

Vaig al paki del costat del despatx a firar-me un durum per fer passar el ventre de pena, i m'embarco per segon cop (no amb ells mateixos, abans havia estat un altre paki) en una conversa per saber què parlen. Els sento comunicar-se en una llengua estranya que, per la seva condició de pakistanesos (un apriorisme meu, de fet no sé pas d'on són), dono per fet que ha de ser urdú. Els ho demano i no, el que parlen és panjabi, una llengua minoritària del Pakistan parlada ni més ni menys que per cent milions de persones. Agraeixen la pregunta, dec ser l'únic sonat que mentre espera el kebab o el durum de rigor els demana què parlen, i de seguida et fan una explicació sociolingüística d'urgència que esdevé de manual (en tots dos llocs, la mateixa): "El panjabi és com el català, i l'urdú és com el castellà, més o menys". No saps mai quin és l'abast de la locució *més o menys*, però dedueixo que el panjabi és la llengua pròpia del territori d'on són els meus nous amics (el Panjab), mentre que l'urdú és l'oficial del Pakistan.

L'anècdota serveix per il·lustrar l'abisme que hi ha entre la població autòctona i la immigrada sobre la diversitat lingüística present, malgrat els esforços conscienciadors que fem uns i altres per lloar la riquesa cultural que significa l'aportació d'una població nouvinguda que ha dut fins a nosaltres unes 270 llengües,

segons el Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades. I aquesta riquesa s'ha convertit en un mantra d'una acollida salvífica, com si celebréssim l'arribada de tot el multilingüisme planetari, però al cap i a la fi no s'ha fet res per defensar, difondre i preservar aquesta diversitat, més enllà d'imprimir alguns fullets en les llengües més parlades. No ens enganyem: per molt que valorem l'arribada d'altres llengües del món, estem desitjosos que els immigrants aprenguin català i, poc o molt, oblidin la seva llengua per parlar amb els fills.

Amb tota la tinta que ha fet córrer l'estatus lingüístic de la futura Catalunya independent (un tema que zzzzz...), ha brillat del tot per la seva absència el debat sobre què cal fer amb aquesta diversitat lingüística, com si senzillament aquestes llengües no existissin malgrat les proclames dels seus apologetes i els seus parlants no tinguessin drets elementals. Perquè es tracta d'això, de garantir uns drets lingüístics bàsics a una població nouvinguda que, més que sentir-se instada a integrar-se a través de la llengua catalana, ha de trobar en la llei bàsica d'un nou estat uns vincles de respecte cap a la identitat pròpia que els acosti al català través de l'empatia. I de fet és així. Com diu la lingüista Carme Junyent, "persones d'arreu del món han descobert a Catalunya que la seva llengua és tan valuosa com les altres i han recuperat un sentiment que tots ens mereixen: el gaudi de la llengua".

No seria tan complicat, com sempre el que cal és voluntat política i una certa noció del que volem ser. La Catalunya-terra-d'acollida no pot ser un tòpic ben pensant si no es defineix com a tal des dels seus principis, per exemple fent seus els drets expressats en la *Declaració universal de drets lingüístics*, que en l'article 3 detalla els drets personals inalienables en matèria de llengua, entre els quals sobresurten el dret de mantenir i desenvolupar la pròpia cultura i el de relacionar-se i associar-se amb altres membres de la comunitat lingüística d'origen. Són drets que ja existeixen, però situar-los en el nivell més alt possible de l'ordenament jurídic comporta una implicació de l'administració en la seva difusió i defensa que ha de desembocar en una millor informació per a les famílies immigrades que es plantegen l'abandonament de la seva llengua en favor de la llengua d'acollida. Integrar-se no pot ser sinònim d'abandonar els orígens.

El debat de les llengües en l'estat propi no es pot reduir a la dicotomia català-castellà. És una oportunitat única per construir un paradigma de gestió de la glotosfera on per primer cop s'incloguin els drets lingüístics en el respecte integral de l'individu.

5 Llenguatge administratiu (F)

Salvador Pardo

Factura. Facturació. Facturatge. **Factura proforma**, en què es notifica per endavant l'import d'una comanda, però que no n'exigix el pagament.

Facultat. Facultat decisòria. Facultat resolutòria. Facultat de Dret. **Facultatiu -iva**: deixat a la facultat d'altri; relatiu a una facultat; que professa una facultat, que exercix una professió científica o tècnica.

***Fallar.** **1. Decidir**, pronunciar (una sentència), determinar, resoldre, establir, sentenciar. *El jutge ha decidit, ha sentenciat.* **2. No encertar**, espifiar, errar. **Fallada, errada.**

***Fallecimiento.** **Defunció, mort, traspàs.** Traspassar (morir). *L'abadessa traspassà (d'aquesta vida) l'any 1496.*

***Fallo.** **1. Veredict**: resposta d'un jurat en una causa; decisió o part dispositiva de la sentència, pronúncia. En la interlocutòria no es parla de decisió sinó de la part dispositiva. *La decisió del TSJ estableix la innocència de l'acusat.* Dispositiva, com a substància en tots els àmbits. **2. Equivocació**, falla, fallada, error, defecte, desencert. **3. Fallida**, esfondrada (anar a fons, afonar-se), desfeta, crac, bancarrota, insolvència. Una fallida és el fet de deixar de complir una persona (física o jurídica) amb els seus pagaments, quan té un passiu superior a l'actiu (fer fallida).

Falta: manca de consentiment.

***Favorecer.** **Afavorir**, ajudar, actuar a favor de, protegir, contribuir a. *Afavorit per la fortuna. Aquesta iniciativa t'afavorix.*

Fe pública: la dels notaris, cònsols, secretaris judicials i locals, agents de canvi i borsa, perquè els documents que autoritzen són autèntics i de contingut verídics.

Fedatari -ària: qui té autoritat per a donar fe pública.

Fefaent: que és digne de fe (una prova, un document).

Ferm -a. En ferm, **comprar en ferm** (amb caràcter definitiu). **Fermesa** o **fermetat**. *La fermesa de les seues conviccions.*

Fiador -a. Fiançador -a. Avalador -a.

Fiança, caució, fermança (penyora o garantia). Si la fiança prové d'una persona distinta d'aquella que està obligada a complir l'obligació, també se'n diu *aval*. **Fiançament**.

Fideïcomís: disposició en què una persona deixa els seus béns a una altra perquè els conserve i els transmeta a un tercer. **Fideïcomitent** (qui fa la deixa). **Fideïcomissari -ària** (qui rep un fideïcomís).

Fidel. *Un amic fidel. Una còpia fidel a l'original*. **Fidelitzar** (els consumidors). **Fidelització**.

Fidúcia: pacte de concessió d'un bé o dret amb un fi determinat que sols les parts coneixen. **Fiduciari -ària**.

Figurar, constar, haver-hi (el NIF de l'empresa, p. ex.).

Finançar (no **financiar*). **Finançament propi o autofinançament**. **Finançament col·lectiu (*crowdfunding*)**. *L'Ajuntament finança el 10% del lloguer*. **Financer -a**.

*Finiquito, **liquidació, quitança**, finiment. Quití, quítia (*adj.*, alliberat d'una obligació pecuniària). Àpoca (rebut). **Liquidar, quitar**, fer la liquidació. En el sentit de 'resoldre un afer': acabar-lo, enllestir-lo.

Firmar, signar. **Firma, signatura**. Firmar o estampar (perquè la firma és un dibuix).

Fisc: conjunt de recursos de què disposa un Estat provinents dels impostos i les confiscacions i, per extensió, el total dels serveis tributaris. En llatí, **fiscus**: cabàs de vímet on es guardaven els diners.

Fiscal, acusador públic. Fiscalia. **Fiscalitzar**. Fiscalització.

Fix -a. Treballador fix discontinu.

*Flete. **Noli, nòlit**: preu pel transport de mercaderies d'un port a un altre. **Noliejar**: llogar una nau per a transportar mercaderies o persones. Ve de **naulum** (embarcació).

Fluïdesa, fluïditat. **Fluid -a** (difting decreixent), fàcil, corrent.

Fonament. Fonamentar. *Aquesta teoria cal fonamentar-la*. Fonaments o raonaments jurídics. Fonaments d'un edifici (cast. *cimientos*). Part essencial d'un judici, d'una apreciació.

Forà -ana: de fora, extern, retirat del centre. Gent forana (no hi ha **foranī*).

Fullet (diminutiu de *full*), opuscle, prospecte (no més de 50 pàgines). No té intenció difamatòria com el pamflet.

Franqueig, acció de **franquejar**, pagar el port (d'una carta, d'un paquet que es tramet per correu). **Franqueig en destinació**. **Franquejar**. També: alliberar d'una càrrega.

Franquícia, franquesa: exempció del pagament de certs drets o serveis públics. **Franquícia postal**.

Frau, engany, dol. Frau fiscal (el més freqüent). Frau de llei. En frau de creditors. **Fraudulent -a**, fraudulentós -osa.

Fronterer -a. Una ciutat fronterera.

Funcionari -ària. Funcionari eventual (d'*empleo).

*Fundo. **Bé immoble**, finca. Propietat immobiliària. Del llatí **fundare**: assentar fermament sobre una base.

6 El catanyol es cura

Pau Vidal @pauetvidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012), pàg. 67-68

A l'estació

EXEMPLE D'ÚS: «No **creueu** les vies.»

ÚS CORRECTE: «No **travesseu** les vies.»

EXPLICACIÓ: Encara que *creuar* en aquest sentit és correcte, raons de sonoritat i de tradició aconsellen *travessar* (ja siguin vies, carrers o places).

Comentari al diari digital

EXEMPLE D'ÚS: «Qui **ens manava** construir una dessalinitzadora impossible de mantenir?»

ÚS CORRECTE: «Qui **ens va dir que** construïssim / **ens obligava a** construir una...?»

EXPLICACIÓ: O encara millor un canvi d'esquema: «**Com és que se'ns va acudir construir...?**», «**Com pot ser que se'ns acudís...?**»

Fent marrada al micròfon

EXEMPLE D'ÚS: «La cistella **marrada** a tres segons del final passarà a la història dels fiascos del club.»

ÚS CORRECTE: «La cistella **espifiada** a tres segons del final...»

EXPLICACIÓ: *Marrar* vol dir 'fer marrada', és a dir, agafar un camí més llarg, fer més volta per arribar a un lloc.

No plou mai a gust de tothom

EXEMPLE D'ÚS: «Doncs a mi el fred **em senta** de primera.»

ÚS CORRECTE: «Doncs a mi el fred **em prova** molt.»

EXPLICACIÓ: El verb *provar* té aquest sentit de 'resultar beneficiosa una cosa, fer bé' i en particular 'fer profit els aliments'. Un consell molt útil: quan saludeu algú, a més de «Com va això?», proveu de dir «Com prova?» Veureu que és fàcil.

7 De Genguis Kan al Dragon Khan

Albert Pla Nualart

Ara, 18/03/2017

http://legim.ara.cat/opinio/Genguis-Kan-al-Dragon-Khan_0_1761423926.html

Si ho busqueu en un diccionari trobareu que *khan* és encara “el títol equivalent a sobirà utilitzat originàriament per les hordes turques i mongòliques i després per altres autoritats islàmiques”. És així com també s'escriu en anglès, francès o italià. Però he dit *encara* perquè quan el DIEC2 s'adapti a la nova ortografia de l'IEC (potser ho podríem accelerar una mica, no?) aquest *khan* es convertirà en *kan* (que és com ja s'escriu en castellà), i també les enciclopèdies o la Viquipèdia hauran d'acabar escrivint Genguis Kan o Aga Kan.

Però quin sentit té fer un canvi que ens acostava al castellà i ens allunya d'altres grans llengües del món? La resposta és interessant: diria que el fem seguint la tradició normativa instaurada per Fabra de tendir a una ortografia més transparent (que reflecteixi al màxim la pronúncia); i a tendir-hi, si cal, sacrificant criteris erudits i de tradició. I això és especialment cert quan adaptem estrangerismes.

Per què *kan* és més transparent que *khan*? Perquè el diem amb la [k] de *casa*. I per què es confús *khan*? Perquè el dígraf *kh* el fem servir per reflectir el so de la jota castellana [x] i ja el trobem en altres noms comuns i propis, com ara *sikh*, *estakhanovista*, *khmer*, *Kazakhstan* o *Txékhov*. (La paraula *khmer*, per cert, potser seria més pronunciable intercalant-hi una vocal: *khemer*.)

La grafia *khan* prové d'una transliteració del turc, i el mot turc comença amb [x], però és prou antiga perquè es popularitzés (en català i les altres llengües) amb el so de [k]. Per un motiu semblant escrivim Tutankamon i no pas Tutankhamun (anglès), Toutânkhamon (francès) o Tutankhamon (italià). En aquestes tres llengües importa més la tradició que la transparència ortogràfica. En anglès, per exemple, pronuncien la *kh* inicial de Khrushchev amb [k] i la de Khomeini amb [x]. Nosaltres, com també fa el castellà, tendim més a escriure sempre el mateix so amb la mateixa grafia. No sé si aquesta transparència ortogràfica arribarà algun dia al Dragon Khan.

8 El català és una nosa?

Vicent Partal

Editorial de *VilaWeb*, 24/04/2017

<http://www.vilaweb.cat/noticies/el-catala-es-una-nosa/>

Ara fa deu anys, em van convidar a inaugurar un [congrés internacional de periodisme](#) a la Universitat Capodistriana i Nacional d'Atenes, la principal universitat grega. Hi vam parlar gent de diversos països, tots en anglès, i el rector, que ho va fer de cap a peus en grec. Quan li vaig demanar com era que no havia fet servir l'anglès, em va dir que tenia l'obligació de recordar-nos l'existència de la llengua grega i de la cultura que vehicula. I que en un acte com aquell no podia ser que no se sentís el dring de la llengua que al final era la mare de les cultures d'Europa. No vaig trobar cap argument per a replicar-li.

Ahir vam publicar a VilaWeb [un reportatge](#) de Bel Zaballa que va causar un impacte notable. Explica que l'ús del català ha caigut en picat a les universitats de tot el país, però molt especialment a les del Principat. I retrata això que passa tantes vegades quan un jove alça la mà dient que ell no l'entén i la classe automàticament canvia de llengua. Fins i tot si és un de sol i fins i tot si s'ha previst de fer la classe en català, informació que es publica obligatòriament abans de començar el curs i que, per tant, l'estudiant que alça el dit sap perfectament.

No parle per parlar. Jo mateix vaig deixar de fer classes a la Universitat Pompeu Fabra. No per l'actitud dels alumnes, sinó per la de la universitat. Fa vint anys d'això. Em vaig trobar que en el màster en què participava, la gran majoria dels alumnes parlaven català, però n'hi havia uns quants que no. Em vaig oferir a fer-los mitja hora de classe prèvia a banda, perquè poguessen entendre la classe completa en català. I així ho vam fer. Els alumnes s'hi avingueren i a mi em semblava una solució amb trellat. Com que eren europeus, em vaig oferir a fer la classe en anglès perquè el seu castellà era d'un nivell ínfim. Vaig fer mans i mànegues per resoldre el problema sense que se'n ressentissin els drets dels alumnes catalanoparlants. Però arran de la pressió constant de la universitat perquè no fes la classe en català vaig renunciar-hi. Perquè vaig descobrir que a la facultat, simplement, no volien que fes la classe en català. Deien que això els creava un problema. D'imatge, em van arribar a dir.

I aquesta és la qüestió i aquest és el debat. Contra allò que diuen alguns, el problema no és si hem de respectar uns suposats drets dels castellanoparlants o dels estrangers. Si jo me'n vaig a Finlàndia i m'apunte a un curs que m'han informat –en el moment de la matrícula– que es fa en finès, no em puc considerar discriminat si es fa en finès. Perquè això és fer les coses que s'han emparat, actuar de la manera que hom espera. Fa anys la Generalitat va aconseguir que tots els cursos indicassen en quina llengua es feien perquè ningú no s'enganyàs ni pogués adduir indefensió. Però continua passant igual: la mà d'un jove que s'alça i que fa canviar la llengua de la classe. Ningú no pregunta mai pels drets dels alumnes catalanoparlants ni ningú no ha establert mecanismes de defensa d'aquests drets.

El debat ha anat passant per alt tots aquests anys, entre excuses i silencis intencionats. Com si no en volguéssim parlar. Hi ha estadístiques oficials que indiquen la caiguda de l'ús acadèmic del català i tots sabem que són mentida: cau molt més que no diuen. Ni el govern ni, encara menys, les universitats no tenen gens d'interès a reconèixer això que passa. I la resta callem.

Ací gairebé ningú no fa allò que va fer amb mi aquell rector grec: realçar allò que ens fa únics. És paradoxal, però l'augment de l'independentisme ha anat acompanyat d'un desinterès com més va més generalitzat pel paper de la llengua, com si ja no tingués importància. Totes les independències tenen preu i em fa l'efecte que el preu de la nostra serà el català, si no rectifiquem.

Perquè la qüestió no és, solament, aclarir si hi ha d'haver una llengua oficial o dues, o tres o cap. La discussió no és sobre legalitat ni tan sols sobre ús. La qüestió realment important és si nosaltres com a país, i per tant cadascú de

vosaltres com a ciutadans, pensa que la llengua té un valor o si ens sembla que és més aviat una nosa. I sobretot, si la resposta és la primera, la qüestió és saber si estem disposats a ser coherents o no.

Bel Zaballa, ['Perdoni, pot fer la classe en castellà?'](#)

9 Qui carrega les paraules?

Màrius Serra

La Vanguardia, 11/04/2017

<http://hoteldilluns.blogspot.com/2017/04/qui-carrega-les-paraules.html>

La versió en línia del *Diccionari* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2) s'actualitza periòdicament, tot incorporant els canvis que aprova la Secció Filològica després del debat valoratiu que en fa la Comissió de Lexicografia. De l'última actualització, que ja aplica els canvis de l'*Ortografia catalana*, han transcendit algunes incorporacions lèxiques —com ara *ebrenc* o *disseccionar*— i, sobretot, la modificació de les definicions dels articles *mongòlic*, *mongolisme*, *síndrome de Down* i *subnormal*. La Secció Filològica de l'IEC, en el seu paper d'Acadèmia de la llengua catalana, és sensible als canvis semàntics que experimenten les paraules, de manera que atén peticions i valora la conveniència o no de reflectir-les. Un diccionari és un arxiu (portàtil) de memòria històrica i un notari dels canvis en els significats de les paraules. En aquest cas, la petició explícita va arribar a l'IEC de part de les associacions DINCAT i Down Catalunya, vehiculades per Jordi Basté des del programa de màxima audiència *El món a RAC1*. Només cal llegir les definicions antigues per adonar-nos que havien quedat obsoletes, marcades per un llenguatge d'època (*subnormal*, *deficient*, aspecte que recorda la raça mongòlica) que el constant debat social i sanitari sobre la discapacitat ha fet evolucionar. Les noves definicions s'ajusten als usos actuals i, en la mesura del possible, es descarreguen de prejudicis sense eliminar cap paraula. Simplement redefeixen els termes i n'apunten els sentits obsolets.

L'ús carrega les paraules d'intencionalitat. Això es fa molt evident en àmbits conflictius, a l'exterior de les zones de confort. La discapacitat n'és un. Quan, l'any 2000, el nostre fill Lluís va néixer i li van diagnosticar una paràlisi cerebral encara era d'ús corrent el terme *invàlid*, que alguns simultaniejaven amb el més matisat de *minusvàlid*. *Paralític* ja era obsolet i *subnormal* un insult de pati

d'escola. De seguida es va imposar *discapacitat*, que és el que nosaltres vam adoptar per parlar d'ell en aquella primera dècada del segle XXI. Ara que acabem la segona alguns afectats i professionals del tercer sector troben que *discapacitat* és massa negatiu i proposen dir-ne *divers funcional*. A mi em sembla una bestiesa, però ja entenc que soc deutor de la meva experiència. Quan l'any 2012 vaig publicar *Plans de futur*, una novel·la protagonitzada pel matemàtic tetraplègic Ferran Sunyer, vaig proposar que en l'anunci de tele es parlés d'un *esguerrat*, el terme que els designava fa cent anys. Després de molts dubtes, els anunciants ho van acceptar perquè van trobar que era un terme *vintage*. L'àvia deia que el temps tot ho cura. Potser d'aquí a un segle els nostres descendents acceptaran *subnormal* perquè trobaran que és *vintage*.

10 L'estaca, l'etiqueta i els tiquets

Antoni Lluís Martí

Prenint el demble a les paraules. Defensa de la llengua, etimologia, història, curiositats (Palma: Documenta Balear, 2009)

D'un antic mot germànic que lleugerament transformat es troba en diferents llengües germàniques actuals (*stake* en anglès, *stock* en alemany i en suec, *staak* en neerlandès) sortiren el mot català i castellà *estaca*, i d'un derivat del mot germànic esmentat el verb anglès *stick* 'aferrar, penjar' (en principi a una estaca) i el neerlandès *sticken*, que entrà al francès amb la forma *estiquier*. En l'evolució fonètica del francès, les essences que seguien una vocal i anaven precedides d'una consonant deixaren de pronunciar-se, però generalment segueix marcant-se, en l'escriptura, la desaparició de la *ess* mitjançant un accent circumflex damunt la vocal que la precedia. Es pot veure en els mots *hôtel* (de *hostel* 'hotel'), *tôt* (de *tost* 'tost, aviat'), etc. Idò bé; d'*estiquier* (pronunciat *etiquié*), es féu *étiquette* per designar un rètol de cartró que es penjava a les bosses o saquets en els quals es guardaven els protocols i altres documents o a una paret o porta per donar instruccions al personal de servei, o recordar-li alguna cosa.

Durant el regnat de l'emperador Carles V es començà a parlar d'*étiquette* referint-se al protocol escrit en el qual s'ordenaven les normes de polidesa i comportament dels cortesans. El nom tingué èxit i aviat fou adoptat per altres corts i adaptat a diverses llengües, entre les quals les altres romàniques de la Península Ibèrica, amb la forma *etiqueta*. I d'una manera semblant, *etichetta* en

la italiana, *etiket* en l'alemanya i la sueca, *etichetă* en la romanesa, *etikéta* en serbi, etc.

També s'utilitzà el francès *étiquette* i les variants de forma sortides en altres llengües per designar un retolet penjat o aferrat a diversos objectes per classificar-los o indicar-ne el preu. Amb això, els anglesos inventaren un mot nou, relacionat amb aqueix, *ticket* que es donà a un bitlletet o nota que amb el temps arribaria a tenir moltíssima utilitat, entre les quals servir per acreditar el dret a passar per un determinat lloc, entrar a veure un espectacle, rebut d'una caixa registradora, etc., etc. Aquest mot ja ha estat adaptat a la nostra llengua amb la forma *tiquet*, però en moltes altres l'usen talment com és escrit en anglès, com ocorre en italià i en francès. Dos usos curiosos del mot *ticket* son l'anglès per 'multa', i l'italià per la part del preu que han de pagar els usuaris de la seguretat social per algunes especialitats farmacèutiques.